

WPROWADZENIE

Do rąk Czytelnika trafia kolejny, już XVII tom „Roczników Socjologii Rodziny” zatytułowany *Obrazy życia rodzinnego z perspektywy interdyscyplinarnej* zawierający efekty badań nad obrazami ról rodzinnych, ról realizowanych, jak i wyobrażanych – tkwiących w postawach przygotowujących się do ich pełnienia. W tym tomie przeważają artykuły pisane przez socjologów, ale i licznie prezentowane są teksty psychologiczne, które pokazują różne aspekty ról rodzinnych ujmowane przez pryzmat psychologii rozwojowej.

Artykuły prezentowane w tym tomie odzwierciedlają, że zainteresowanie problematyką wnętrza życia rodzinnego oraz postawami wobec niego nie maleje, a wręcz wzrasta. W większości prezentowanych artykułów akcent został położony na analizę różnego rodzaju „dolegliwości” życia rodzinnego, jednak lektura artykułów nie potwierdza dość obiegowej opinii o kryzysie rodziny jako instytucji społecznej. W zainteresowaniach młodych badaczy (którzy stanowią większość autorów w tym tomie) zaobserwować można zjawisko coraz częstszego poszukiwania odpowiedzi na pytanie: w jakim kierunku dokonują się przemiany rodziny i jaki kierunek w przyszłości przyjmą.

Tom niniejszy otwiera artykuł znakomitej badaczki procesów demograficznych w Polsce – K. Slany, która analizując socjo-demograficzne aspekty „syndromu opóźniania” wskazuje na trzy charakterystyczne sytuacje owego przesuwania w czasie: na opóźnianie momentu zawierania związku małżeńskiego, na opóźnianie prokreacji i na wydłużanie edukacji i tym samym zależności od rodziców. Wskazuje ona również na skutki demograficzne owego syndromu i co najbardziej ważne – pokazuje jak na podstawie modelu polityki społecznej można ten demograficzny i społeczny problem rozwiązać.

Demograficzne aspekty życia rodzinnego analizowane są również w artykule P. Szukalskiego, w którym autor zwraca uwagę na konsekwencje redukcji umieralności w postaci wzrostu częstości wielopokoleniowości

w rodzinach polskich, co również wpływa na wydłużanie okresu przebywania w danym statusie rodzinnym.

Kilka tekstów w tym tomie pokazuje, że żywym przedmiotem badań tak socjologów, jak i psychologów są postawy wobec małżeństwa i rodziny młodych dorosłych. Postawy te generalnie są pozytywne, jednak nie przekładają się na decyzje matrymonialne i prokreacyjne. Coraz silniej akcentowane w badaniach zainteresowanie badaczy problematyką postaw wobec instytucji małżeństwa i rodziny jest dowodem poszukiwań odpowiedzi na pytanie: dlaczego istnieje rozbieżność między preferowanymi wartościami a zachowaniami młodych Polaków. Częściowo na to pytanie odpowiada H. Liberska w swoim artykule poświęconym analizie orientacji przyszłościowej młodzieży, wskazując na złożony obraz zależności oczekiwań wobec przyszłości – przejawianych przez pokolenie rodziców i pokolenie dorastających dzieci. Ciągłe jednak pozostaje niezbadaną do końca kwestią, dlaczego młodzi dorośli opóźniają start w samodzielne życie i pomimo wsparcia ze strony rodziców opóźniają decyzje matrymonialne. Problematyka ta jest podejmowana również przez A. Żurek, która zwraca uwagę na fakt, że na podejmowanie decyzji matrymonialnych nie wywiera presji porządek aksjonormatywny, a dodatkową trudnością jest brak odpowiednich warunków materialnych i mieszkaniowych. Píše ona, że młodzi Polacy nie odrzucają instytucji małżeństwa i rodziny, ale oczekują od niej stabilności.

Czy daleko posunięta identyfikacja dorastających młodych ludzi z rodzicami będzie przekładała się na przygotowanie do ról rodzicielskich jest kolejnym pytaniem na które stara się odpowiedzieć (na podstawie badań empirycznych) kolejna autorka w tym tomie – I. Przybył.

Obraz rodziny jest, jak wskazują rezultaty przytaczanych w tym tomie wyników badań dość często idealizowany, szczególnie jest to widoczne w postawach młodzieży licealnej. Badania prowadzone przez pedagogów pokazują, że młodzież licealna jest przywiązana do tradycyjnego modelu małżeństwa i rodziny, a liberalizacja poglądów młodego pokolenia dokonuje się po zakończeniu edukacji w szkole średniej. To zjawisko opisane przez Z. Gawlinę zasługuje na dalsze, pogłębione studia empiryczne. Optymizm badaczy w postrzeganiu przyszłości rodziny reprezentuje L. Bakiera, analizując ciągłość i zmianę w cechach instytucji rodziny. Podziela w tej kwestii optymistyczną wizję wyrażoną przez Z. Tyszkę w swojej ostatniej książce poświęconej wizji człowieka przyszłości.

W zamieszczonych w tym tomie artykułach pada również akcent na stosunek do wartości – zawartych w normatywnym aspekcie ról rodzinnych, jak i w oczekiwaniach wobec zakresu i odpowiedzialności w ich pełnieniu. M. Frąckowiak w artykule poświęconym postawom kobiet wobec wartości próbuje odpowiedzieć na pytanie: jakie są preferowane wizje

świata i porządku społecznego przez kobiety i jak można badać stosunek do wartości, przyjmując jako podstawę metodologiczną koncepcję wartości R. Ingleharta.

Do problematyki wartości nawiązuje również artykuł M. Gębki, który stawia trzy pytania o kryzys ojcostwa tradycyjnego i uwarunkowania upadającego autorytetu ojca w rodzinie. Na kilka podstawowych pytań związanych z kryzysem autorytetu i roli społecznej ojca odpowiada sam autor, na wiele jeszcze innych będzie poszukiwał odpowiedzi, prowadząc badania nad uwarunkowaniami tego zjawiska.

Rodzina odgrywa, jak wskazują badania prowadzone przez psychologów rozwojowych, dużą rolę w kształtowaniu ról płciowych, ale i w utrwalaniu stereotypów ról płciowych. Nadal pozostaje aktualne pytanie, jak silnie role grane w rodzinie utrwalają stereotypy w postawach młodych ludzi. Ten problem poruszony jest w artykule K. Palus, która wskazuje na kolejne obszary warte zbadania tak przez psychologów, jak i socjologów.

O wartościach w preferowanych rolach męskich informują rezultaty badań K. Minkiewicz. Pokazują one, że młodzi mężczyźni coraz bardziej ulegają metroseksualnemu wizerunkowi męskości, co jest dowodem na odchodzenie od tradycyjnego modelu męczyzny i na postępujące zjawisko feminizacji męskości.

W obrazach życia rodzinnego znajdujemy również bardzo istotny aspekt funkcjonowania rodziny jako systemu komunikacji międzypokoleniowej bazującego na więzi emocjonalnej i współnocie mieszkaniowej. O znaczeniu i uwarunkowaniach komunikacji pisze B. Harwas-Napierała, wskazując też na rozwojowe przekształcenia komunikacji w podsystemie rodziców i w podsystemie dzieci.

Obraz rodziny posiadającej dziecko upośledzone umysłowo to przedmiot zainteresowań badawczych Ż. Stelter, która na podstawie dokonanego przeglądu literatury stara się odpowiedzieć na pytanie, jak rodzicielską odpowiedzialność połączyć z własnymi planami życiowymi rodziców. Wskazuje na istotną, wręcz terapeutyczną wartość kontaktów tego typu rodzin z szerszym, pozarodzinnym środowiskiem społecznym.

W obrazach życia rodzinnego pokazane są również rodzinne uwarunkowania zaburzeń odżywiania się. Temu zagadnieniu poświęca uwagę K. Palus, wskazując na dotychczasowe rezultaty badań nad etiopatogenezą tego zjawiska, jak i na możliwości dalszych badań nad złożonymi uwarunkowaniami coraz częściej występującej bulimii u młodych dziewcząt.

W prezentowanych obrazach życia rodzinnego pokazane zostały też doświadczenia specyficznego systemu opieki nad dziećmi – systemu zawartego w koncepcji „SOS Wioski Dziecięce”. O realizacji tej koncepcji i efektach

działań pisze M. Ogryzko-Wiewiórowska. Wyniki badań przedstawione przez nią pokazują, że tego typu koncepcja rodziny zastępczej jest bardziej efektywna niż inne, realizowane w polskim systemie opiekuńczym.

Mam nadzieję, że treści prezentowanych w tym tomie artykułów będą nie tylko interesującą lekturą, ale również będą źródłem inspiracji do dalszych pogłębionych studiów nad ciągle nie do końca rozpoznaną współczesną rodziną polską. Rodziną zmagającą się z coraz poważniejszymi dylematami.

Anna Kotlarska-Michalska